

vrije zondagen, om zijn betrekkingen te bezoeken. Dit werd natuurlijk goedgevonden.

Zondag 20 Juli werd de nieuwe predikant als herder en leeraar bevestigd door Ds J. Greven van Sliedrecht. Indrukwekkend weergalmde het langzaam-plechtig, met krachtig stemgeluid uitgesproken „Ja ik, van ganscher harte” langs de wanden van het kleine kerkje. De intretekst was 1 Corinth 2:2 „Want ik heb niet voorgehouden iets te weten onder u, dan Jezus Christus, en dien gekruisigd”.

Des Zondags werd er geregeld driemaal gepredikt, terwijl er in den winter 's Woensdagsavonds bijbellesing werd gehouden. Gispén koos dan bij voorkeur een boek uit het Oude Testament, met dit gevolg, dat hij wel eens Joden onder zijn gehoor kreeg. Zij liepen echter weg, als de toepassing begon.

Nog ruim een half jaar werd de gewoonte aangehouden van een publieke catechisatie op Zondagmiddag, waarbij een der jongens of meisjes hardop een afdeeling van den Heidelbergischen Catechismus moest opzeggen; waarna de goedhartige dominee dan stereotiep op zijn gewonen, drogen, langzamen toon liet volgen: „gij — hebt — goed — ge — ant — woord!” Toen echter met het nieuwe jaar de catechismusprediking opnieuw aanving, werd deze oude gewoonte afgeschaft.

Hier te Giessendam legde Gispén ook het oude ambtsgewaand af. Ongetwijfeld heeft hij er op de kerkeraadsvergadering deze historische toelichting aan laten voorafgaan: „Die rare hoed, die men steek noemt, was in vroeger dagen het algemeen hoofddeksel der mannen. Volgens de overlevering is Ds Van Lodensteijn de eerste predikant geweest, die zich dezen hoed met bijbehorenden rok heeft aangeschaft, en zou deze destijds zeer wereldsche kleederdracht van Z.Eerw., veel opspraak en ergernis onder de vromen verwekt hebben. De Dordtsche vaderen droegen de toen algemeen in gebruik zijnde kleding, en prof. Voetius, lid dier Synode, die een groot boek over de Kerkregering heeft geschreven, heeft een bijzondere kleederdracht, of een ambtsgewaand, op degelijke gronden, ondubbelzinnig afgekeurd. De predikanten kleedden zich deftig, gewoonlijk zooals de magistratspersonen, getuige hiervan de pruiken met hunne verschillende batterijen! In mijn kindsheid droegen de dienders en de koetsiers der rijkelui, mitsgaders enkele oude en ouderwetsche heeren, althans bij plechtige gelegenheden, steeken, en sommigen ook nog een staart of zwans in H.Ed. halzen. Heden ten dage kan men in de noofdstad des rijk nog geheele zwermen van dominees steeken met dito mantels en beffen, gedragen door aansprekers, langs 's Heeren straten en in de kroegen zien vliegen. Tegenwoordig acht men zulk eene kleederdracht onpast voor een fatsoenlijk man; en dus past zij volstrekt niet een predikant, die ook in zijne kleding minstens fatsoenlijk moet zijn, en niets mag doen, waardoor zijn ambt aan de algemeene bespotting en de toenemende verachting van het Evangelie wordt blootgesteld. Ook ben ik er tegen om die verlepte aansprekers-uniform met den deftigen naam van „ambtsgewaand” te bestempelen, te meer, daar de meesten onzer predikanten er toch maar een brokstuk van bezitten hebben, de statierok en korte broek met toebehooren onder ons eene zeldzaamheid is geworden, en ik alle verwaarloozing van den goeden toon (nonchalance) bepaald onstichtelijk acht”.

Er waren echter ook gemeenteleden, aan wie zoo'n historisch betoog niet besteed was. B.v. die diakensvrouw, die bijna schrikte toen Gispén met den hoogen hoed op, haar tegemoet kwam, en die verontwaardigd was toen zij zag, dat dominee een lange broek droeg. Tegen haar zei hij: „U wil ik wel een diep geheim vertellen, omdat ik weet dat het bij u veilig blijft: ik draag de korte broek nog”. Nu keek de vrouw hem met groote oogen van verwondering aan. Maar Gispén vervolgde: „Ja zeker, ik draag de korte broek nog — onder de andere!”

Hij kon er zijn vrouwelijke gemeenteleden zoo fijntjes tusschen nemen! Er was in de afgescheiden pastorie te Giessendam een kind geboren. En ter bestemder tijd kwamen de zusters der gemeente in grooten getale op kraamvisite. De mooie kamer zat vol. Terwijl de gelukkige kraamvrouw even afwezig was, raakten de tongen los over het welgeschapen kind van zoo'n mismaakt vader. De vader zat boven te studeeren en hoorde alles. Den eerstvolgenden zondag haalde hij in zijn preek dezelfde woorden aan, die bij de kraamvisite over zijn persoon gezegd waren. „Werd een heel toepasselijke preek over Jesaja 52:7 „Hoe liefelijk zijn op de bergen de voeten desgenen, die het goede boodschap, die den vrede doet hooren; desgenen, die goede boodschap brengt van het goede, die heil doet hooren; desgenen, die tot Zion zegt: Uw God is Koning!”

Trouwens, gewoonlijk koos Gispén zijn tekst in verband met de gelegenheden van den dag. Wanneer het zwaar gesneeuwd had, preekte hij over Job 37:6 „Hij zegt tot de sneeuw: wees op de aarde”. Had hij in een boschrijke omgeving gelogd, dan leverde hij een wonderschoone preek over Psalm 104:17 „Des ooievaars huis zijn de denneboomen”. Er waren wel bevindelijke leden

der gemeente, die niet veel smaak hadden in zulke preeken over de heerlijkheid Gods in de natuur, maar Ds Gispén rekende ook met hun behoeften en dan koos hij over enkele weken tot tekst: Psalm 73:28 „Het is mij goed nabij God te wezen”, zoodat zij smulden en opgetogen huiswaarts keerden.

Toch moest hij, vooral in de eerste jaren zijner bediening meermalen de aanmerking vernemen, dat hij den weg naar den hemel veel te breed en de poort ten leven veel te wijd voorstelde. Voor zichzelf was hij echter nooit bang, dat er te veel menschen in den hemel zouden komen, omdat hij vastelijk geloofde, dat het koninkrijk alleen ontvangen wordt door hen, wien het bereid is. Wat men noemt een streng wetprediker, heeft hij dan ook nooit kunnen zijn. Voor zichzelf heeft hij nooit troost of hoop in de wet kunnen vinden, maar wel veroordeeling. En zoo zal elk prediker altijd, min of meer, den stempel zijner persoonlijkheid op zijn prediking zetten. Ds Gispén kon niet anders zijn dan hij was, en ook is niemand aangenaam in hetgeen hij niet heeft, maar slechts in hetgeen hij heeft. En voorts was dit steeds, ook te Giessendam, de getuigenis zijner conscientie, dat hij geen eer of toelichting zoekt en niet met pluimstrijkinge woorden omging.

Overigens valt er uit den korten tijd, dat Gispén te Giessendam stond (nauwlijks twee jaar), niet veel bijzonders te vertellen; althans niet wat het kerkelijk leven betreft. Wel echter kunnen we nog een kijkje geven op het innerlijke leven van de Christelijke School daar ter plaatse.

Bekend is, dat de Wet van 1857 aan de Openbare Scholen den laatsten zweem van christelijken zin, christelijk leven en christelijke waarheid ontgenomen had; maar aan de christenen vrijheid gaf om (echter geheel voor eigen kosten) christelijke scholen daarnaast te stellen. En het handjevol Afgescheidenen in den lande, met hoeveel zorgen voor het onderhoud van leeraren, armen en kerkenbouw ook reeds belast, maakte van die vrijheid tot schoolstichting aanstonds gebruik. Omstreeks het jaar 1860 telden zij reeds een twintigtal gemeente-scholen.

Te Giessendam was er den 10den December 1860 een geopend, met als hoofd meester D. Veencourt, Gispén vond er 120 scholieren.

Dat de nieuwe leeraar het christelijk onderwijs in zijn gemeente een goed hart toedroeg, zal wel niemand betwijfelen. Hij, die zelf in zijn jeugd zoo onvoldoende lager onderwijs genoten had, dat hij, toen hij de school verliet, nog niet eens zonder groote fouten kon schrijven, en pas op later leeftijd, op aandringen van zijn vrouw, een boekje kocht om er zuiver Nederlandsch uit te leeren — hij gunde de jeugd zoo van harte wat aan zijn opleiding ontbroken had. Welnu, de kerkeraadsnotulen bevatten ook het Reglement voor de school der Afgescheiden Gemeente. En daaruit kunnen we te weten komen, wat men destijds van de Christelijke School verwachtte.

In artikel 1 wordt het doel omschreven „waarom de Christelijk Afgescheiden Gemeente een school daartelt”. Het is „om hunne kinderen in de vroege des Heeren te laten onderwijzen in alle nuttige wetenschappelijke zaken van het lager onderwijs, maar ook opdat zij naar hare vatbaarheid onderwezen worden in de gronden der Gereformeerde leer. Daarom verlangt zij, dat de onderwijzer niet alleen zijne bereidvaardigheid verklare om de jeugd in de vroege des Heeren te onderwijzen, maar ook, dat hij verklaare van ganscher harte vereenigd te zijn met de Gereformeerde leer onzer vaderen, vervat in de Formulieren van Eenigheid, zooals zij onveranderd in de Christelijk Afgescheiden Kerk zijn aangenomen, belovende niets te zullen leeren, dat hiernede eenigszins strijdig is, en wanneer hij zich mocht misgaan, de bestraffing der schoolcommissie en des Kerkeraad te onderwerpen”.

Hoe het onderwijs moet gegeven worden bepaalt artikel 2. „Alle onderwijs zal met gebed en psalmgezang worden begonnen en geëindigd; de Bijbel zal dagelijks worden gelezen, en er zullen zulke boeken worden gebruikt, welke onder 's Heeren zegen tot wezenlijk heil van de jeugd kunnen dienstbaar zijn, welke boeken door de schoolcommissie en kerkeraad in overleg met den onderwijzer zullen gekozen worden.”

Zeer afkeerig was men van nieuwe leermethodes, en men meende wijs te doen, met daartegen een gebod uit te vaardigen in artikel 3: „Alle nieuwigheden zullen van de school geweerd worden, en de kinderen zullen door het spellen het lezen leeren zooals van ouds af gebruikelijk is”.

Natuurlijk moest de hoofdonderwijzer ook als voorzanger fungeeren. Maar de reden, die hiervoor wordt opgegeven is eigenaardig: „opdat hij ook uiterlijk toone, dat hij met de leer onzer Kerk vereenigd is”.

Een tractement werd den onderwijzer niet gegeven. Ziehier de omschrijving van zijn financiële positie: „De onderwijzer geniet alle voordeelen, welke uit het gewoon- of buitengewoon onderwijs voortvloeien; echter wanneer het geen vierhonderd gulden in het jaar belooft, zal de gemeente voor het te kort komende zorgen; voor vuur en licht zal hij vijftig gulden in het jaar genieten; echter wanneer het bedrag der schoolgelden meer dan

zes honderd gulden in het jaar belooft, zal deze bepaling vervallen en zal het door den onderwijzer worden aangeschaft; daarom zal de onderwijzer verplicht zijn van de schoolgelden verantwoord te doen; voor den kerkedienst geniet hij 25 gulden 's jaars”. Toen er klachten rezen, dat de onderwijzer te veel winst nam op de schoolboeken en schriften, bepaalde de kerkeraad, dat hij van alle boeken tot boven de 10 cent, een cent winst, tot de 20 centen 2 cent, en boven de 20 cent 2½ cent, en van de schriften 10 centen winst mocht nemen.

De gemeente zorgde voor het schoolgebouw, de schoolmeubelen en de onderwijzerswoning. De school kon door alle kinderen „zonder onderscheid” bezocht worden, „mits zich onderwerpende aan de leer en de regels der school”.

De meester had het druk met lesgeven, want de schooluren waren voor de „dagschool” van 's Maandags tot Vrijdags van 's morgens 9—12, 's namiddags van half twee tot 4 uur; de „avondschoon” van 6—8 uur in den winter en des zomers van 5—7 uur. De drukte noopte den onderwijzer een hulp aan te vragen, en aangezien hij deze zelf niet kon bezoldigen, besloot de kerkeraad 2 Februari 1863, in overleg met de schoolcommissie, een hulponderwijzer aan te stellen op een tractement van f350.— 's jaars.

Hoe welwillend de kerkeraad jegens den predikant stond, blijkt wel daaruit, dat op 12 October 1863 besloten werd hem een gratificatie van f50.— te geven. En toen hij het volgend jaar een beroep naar Kampen ontving, werd de pastorie voorzien van geschenken, bij wijze van tegenberoep.

Als hij echter in Maart 1864 andermaal een roeping van Kampen ontvangt, met een begeleidend schrijven aan den kerkeraad en de gemeente, is het gevolg daarvan, dat hij met goedvinden van beide, besluit naar Kampen aan te nemen.

Maar vooraf moest hij nog zijn eerste kind, een zoontje van 5 jaar, dat lam was en altijd gedragen werd, aan den engel des doods afstaan. Het werd begraven te Giessen-Oudkerk. En als hij dan op Zondagavond 12 Juni 1864 zegend afscheid neemt, kan hij niet nalaten te zeggen, dat hij gewenscht had, dat zijn gebeente had mogen rusten bij het gebeente van dat jongetje. Ook is op dien afscheidszondag ouderling P. de Jong na langdurige ziekte overleden. Waar nog bij kwam, dat Gispén in het begin van het jaar zijn geliefden vader verloren had.

Het was dus wel met doodsgedachten en verlangen naar de eeuwige rust, dat deze van der jeugd aan doodbrakende Heman te Kampen opnieuw het strijdperk van dit leven moest intreden.

RULLMANN.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

Arbeids-gebed — Arbeids-gelofte.

VII.

(Slot.)

Met opzet heb ik tot nu toe mij nagenoeg onthouden van citeeren. Het ging er zeker niet om personen te bestrijden. Ook meende ik beter te doen uitspraken, welke mijn betoog kunnen steunen, voorloopig ongenoemd te laten, om aldus een geheel voor mijn persoonlijke rekening komende meening uit te spreken. Laat ik thans enkele citaten mogen geven uit een boek, dat, pas verschenen, nog te jong is om reeds in de verschillende publieke besprekingen van den laatste tijd een plaats te hebben verkregen. Ik bedoel Prof. Dr W. Geesink's Gereformeerde Ethiek.¹⁾

Laat ik beginnen met de opmerking, dat ook Geesink de werkstaking niet wil uitsluiten. In deel I, op pag. 385, bij de behandeling van het vijfde gebod, zegt hij:²⁾

„In den toestand, waarin wij thans³⁾ verkeer, is zelfs het dwangmiddel van een werkstaking een middel, dat men aan den christelijken werkmán niet mag onttrekken”.

Uit het bovenstaande en uit mijn bovengenoemd Reformatie-artikel is voldoende gebleken, dat ook ik deze uitspraak aanvaard. In deel II, blz. 332 komt Geesink nog eens weer op de werkstaking terug als een der „vormen van den strijd tusschen kapitaal en arbeid”. De schrijver stelt ook de twee voorwaarden; een doelstelling, als ik boven poogde te doen, wordt gemist. Groote aandacht verdient bij dit alles de tijd, waarin Geesink schreef. Hij noemt (Deel I) op pag. 386 „de arbeider nog de verdrukke partij” en daarom heeft hij, vlak daarvoor (blz. 385/386), gepleit voor een „zoo ruim mogelijke uitbreiding van het kiesrecht, opdat ook de arbeiders deel krijgen aan de samenstelling van de volksvertegenwoordiging”. Inmiddels is deze

¹⁾ Patrimonium van 18 Mei 1932 gaf een hoofdartikel over „Geesink's Ethiek”, waarin meer de meening van Geesink betreffende eigendom werd besproken.

²⁾ Het vet gedrukte hier en daar is van mij. A. S.

³⁾ Hierbij is te denken aan den tijd, waarin dit werd geschreven.

wens
te be
„verd
heel
bespr
tot e
noopl
Ik
geven
met z
meer
kelen
Ge
vierd
va
na
Het
nav
(Bl
„I
neer
het
gewa
weet
treen
Ver
„G
men
en vo
„D
sche
Dit r
over
maas
(He
aan v
(Blz
„I
geza
hebb
telijk
liefs
word
God
en ve
„V
als v
den,
dan
sche
(Mes
reeds
strekt
385, z
Aan
wil” e
Dit is
ken be
dan d
Na
het di
sink o
gezag
„Bl
op de
potes
het g
houd
gehoc
het e
opleis
Na
gema
en gez
„Hi
en ge
Blz.
„Me
kan E
dag c
geeft,
huren
gebru
de as
arbeid
„met
van d
om h
en op
„E
ninge
(rech
eerie
zooda
haar
Men
van or
En
„Na
kerk
en art
en de
Hoe